

Förvaltning: Bygg- och miljöförvaltningen
Handläggare: Anita Sjöstrand
Beteckning:

Bygg- och miljönämnden

Naturminne Ek i Äskekärr

Förslag till beslut

Bygg- och miljönämnden beslutar att med stöd av 7 kap 10 § miljöbalken (1998:808) förklara en skogsek, *Quercus robur*, med tillhörande markområde enligt bilaga som naturminne, på fastigheten Äskekärr 1:2, Marks kommun.



Jätteeken i Äskekärr, foto Anita Sjöstrand

Sammanfattning av ärendet

Som en del av LONA-projektet (LOkala NATurvårdssatsningen, ett statligt stöd för naturvård) om skyddsvärda träd föreslås Bygg- och miljönämnden att bilda ett naturminne av en ek i Äskekärr, Tostared. Eken växer i en sluttning mot en bäck som har sitt utlopp i sjön Lygnern ca 150 meter nnv från Säteriet (huvudbyggnaden). Den mäter idag 620 cm i omkrets på smalaste stället under brösthöjd, det vill säga en diameter på nästan 2 m. Den har ett par större håligheter i stammen som orsakats av att kraftiga grenar brutits av och med sin grovlek är den med största säkerhet över 200 år gammal. Eken uppfyller därmed alla tre kriterier för att klassas som ett särskilt skyddsvärt träd, vilket motiverar att skydda den som naturminne. Förekomsten av den hotade laven almlav är ett ytterligare skäl för skyddet. Dessa motiv uppfyller syftet med naturminnet, vilket är att bevara eken för framtiden samt stärka den livsmiljö som eken utgör för ett stort antal vanligt och sällsynt förekommande arter. Naturminnesområdet är cirka 715 kvm. Skötseln av naturminnet utförs av naturvårdsförvaltaren, vilken är Marks kommun.

Analys och slutsatser

Syfte

Syftet med naturminnet är att bevara eken för framtiden samt stärka den livsmiljö som eken utgör för ett stort antal vanligt och sällsynt förekommande arter.

Beslut om föreskrifter

För att tillgodose syftet med naturminnet ska de föreskrifter med stöd av 4 § förordningen om områdesskydd (1998:1252), som anges nedan med stöd av 7 kap 5 och 6 §§ miljöbalken gälla.

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet gällande naturminnet.

1. Det är förbjudet att avverka eller på annat sätt skada eken och dess rotsystem inom markering på kartan. Föreskriften gäller även om eken har dött. Naturvårdande åtgärder eller beskärning av grenar som utgör risk får utföras av naturvårdsförvaltaren.
2. Det är förbjudet att utföra grävning, anläggningsarbeten eller liknande inom det område som utgör naturminne. Tunga fordon, upplag eller annat som kan skada rötterna får inte förekomma inom naturminnet.

B. Föreskrifter med stöd av 7 kap 6 § miljöbalken om markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång.

1. Området under trädkronan ska hållas fritt från annan framträdande vegetation.
2. Marks kommun har rätt att inom naturminnet sätta upp informationsskyltar.

3. Om eken faller omkull ska den ligga kvar på plats tills dess den helt brutits ner. Stam och grenar som hamnar utanför naturminnesområdet får kapas och placeras inom naturminnesytan. Om betesdjuren får svårt att komma åt att beta på grund av för mycket grenar, så är det tillåtet att en del grenar kapas och läggs på annan plats än inom naturminnesområdet. Huvudsaken är att stammen får vara kvar och att det inte växer igen runt den.

4. Naturminnet ska märkas ut enligt Naturvårdsverkets anvisningar.

Föreskrifterna ska inte utgöra ett hinder för naturminnets skötsel.

Bakgrund

Marks kommun driver ett LONA-projekt (LOkala NATurvårdssatsningen, ett statligt stöd för naturvård) om skyddsvärda träd. Som en del av projektet ska kommunen utse tio naturminnen för långsiktigt skydd bland de grövsta exemplaren av respektive trädslag ek, bok, lind, ask, lönn, alm, samt de grövsta och mest märkvärdiga av ytterligare trädslag.

Äskekärr Säteri är en gammal egendom med anor från 1600-talet och är belägen vid Lygnerns sydvästra sida. Stora delar av ägorna klassas som områden med höga naturvärden. Bland annat finns närmare 80 träd av arterna ek, bok, lind och ask registrerade i kommunens databas över särskilt skyddsvärda träd. Enligt uppgift ska det ha funnits betydligt fler grova ekar i omgivningarna, men dessa togs ner under 1900-talets första hälft.

Bedömning och motivering

Eken växer i en sluttning mot en bäck som har sitt utlopp i sjön Lygnern ca 150 meter nnnv från Säteriet (huvudbyggnaden). Den mäter idag 620 cm i omkrets på smalaste stället under brösthöjd, det vill säga en diameter på nästan 2 m. Det rangordnar den som den fjärde grövsta kända eken i kommunen.

Eken är till synes frisk. Den har ett par större håligheter i stammen som orsakats av att kraftiga grenar brutits av. På stammen växer rikligt med almlav, en lav som är rödlistad som VU, sårbar. Trädet finns med i kommunens databas över särskilt skyddsvärda träd. På gården kallar man trädet 600-årseken, vilket inte skulle vara orimligt. Det finns dock inga belägg för hur gammalt trädet är.

För att ett träd ska klassas som särskilt skyddsvärt behöver det uppfylla något av de tre kriterierna; att det är grövre än 314 cm i omkrets på det smalaste stället under brösthöjd, att det är över 200 år gammalt (gäller ek, bok, tall och gran - övriga trädslag 140 år), att det är ett hålträd (grövre än 125 cm i omkrets med utvecklad hålighet i huvudstammen). Den aktuella eken uppfyller alla tre kriterierna, vilket motiverar att skydda trädet som naturminne. Förekomsten av den hotade laven almlav är ett ytterligare skäl för skyddet.

Området där eken växer har betats av nötdjur, vilket skulle vara fortsatt önskvärt, då det bidrar till att hålla marken öppen under träden.

Det finns en anvisad parkeringsplats i anslutning till infarten till säteriet och gångavståndet från den till eken är cirka 400 meter. Vägen är lite backig. För att komma fram till trädet behöver man gå in i en stängslad hage. En självstängande grind kommer att sättas upp.

Skötseln av naturminnet utförs av naturvårdsförvaltaren. Marks kommun är förvaltare av naturminnet. För finansiering av naturskötsel har kommunfullmäktige beslutat om en ram som har tilldelats teknik- och servicenämnden. Projektgruppen "Naturen som resurs" bifaller skötsel av naturminnen.

Nuvarande markägare har accepterat att kommunen bildar ett naturminne av trädet. Naturminnesområdet är cirka 715 kvm, grön markering på beslutskartan.

Förslaget har skickats på samråd och remiss enligt bifogad samrådsredogörelse. Länsstyrelsen ser positivt förslaget om att inrätta naturminne för eken, men påpekar att det inte är en föreskrift utan en upplysning att Marks kommun är förvaltare och föreslår att denna text flyttas från föreskrift B4 till annan plats i beslutet, vilket har gjorts.

Då samtliga markägarna i förväg skriftligen godkänt förslaget krävs inte föreläggande om yttrande enligt 24 § andra stycket, förordningen om områdesskydd (1998:1252). Enligt 27 § i samma förordning, gällande underrättelse om beslut, ska beslutet kungöras. Om det är uppenbart att beslutet berör endast viss eller vissa sakägare, får beslutet delges dessa sakägare i stället för att kungöras. Beslutet berör endast fastighetsägarna, vilka delges beslutet. Det kommer inte att kungöras.

Underlag för beslut

Handlingar som ingår i beslutet:

Förslag beslutskarta NM Jätteeken i Äskekärr
Översiktskarta naturminne Äskekärr

Annelie Johansson
Förvaltningschef

Pelle Sandberg
Biträdande Miljöchef

Denna tjänsteskrivelse har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Hur beslutet överklagas

Information om hur beslutet överklagas finns i följebrevet.

NAT.2026.56
2026-04-07

Expediering

Beslut delges:

Fastighetsägare

Beslut skickas till:

Länsstyrelsen Västra Götaland,
Naturvårdsverket,
Projektgruppen "Naturen som resurs",
Naturskyddsföreningen i Mark,
Tostareds hembygdsförening,
Ragnar Nilsson Naturvårdsombud Fotskäl, Tostared, Björketorp,
Annika Carlberg, Naturvårdsombud Fotskäl, Tostared, Björketorp

Beslutskopia skickas till:

Kommunstyrelsen, Teknik- och servicenämnden

Bilagor:

Underlag för beslut (se ovan)